

Verhalen van een schaakverzamelaar

'Het begon met een postzegeltje'

Godfried Couwenbergh vond in het voorjaar van 1946, hij was bijna vier, op straat een postzegeltje. Zijn vader legde uit waar het voor was. Dat werd het begin van Couwenberghs postzegelverzameling. Pas in de jaren tachtig vond de verzamelaar een IJslands schaakzegeltje ter gelegenheid van de match Spasski-Fischer. Toen ging hij verder zoeken naar 'Schaken op Postzegels'.

Couwenbergh werd in 1963 lid van de Waalwijkse postzegelclub, later struinde hij landelijke beurzen en markten af. Toen internet kwam, werd de hele wereld bereikbaar. Zo groeiden zijn verzamelingen 'Muziek en Schaken', 'Schaken in Films', 'Schaken op Sigarenbandjes, Suikerzakjes, Lucifermerken' en 'Speldjes met Schaken'. Kortom, alles met schaken moet hij hebben!

Als kind leerde Couwenbergh dammen, maar hij keerde het bord nooit om naar de schaakzijde. In militaire dienst vond hij dat de schakers zo lang nadachten. Toen hij tweeëntwintig was, legde een zwager hem toch de regels uit, maar die vergat er een paar. Bij Schaakvereniging Waalwijk verloor Couwenbergh zijn eerste officiële partij. Hij besloot meteen lid te worden - omdat hij er wat kon leren.

KNSB-speld

De 75-jarige schaakverzamelaar is inmiddels meer dan vijftig jaar lid van de KNSB en ontving de bijbehorende speld. Hij zette zich in voor SV Waalwijk als teamleider, organisator van de interne competitie en secretaris. Hij was ook secretaris van de Noord-Brabantse schaakbond en arbiter bij KNSB-wedstrijden. Couwenbergh: 'Toen de zusjes Polgar voor het eerst in de KNSB-competitie speelden, was ik daar arbiter. Het was een heksenketel! Normaal was er nauwelijks belangstelling voor die wedstrijden, maar toen was er ineens pers en publiek.'

'De tweede wedstrijd die ik niet snel zal vergeten', vertelt Couwenbergh, 'was die tussen Eindhoven en Volmac Rotterdam, in het seizoen 1984-1985. Het was eigenlijk

maar een halve wedstrijd, omdat er al vijf partijen vooruit waren gespeeld. Volmac, dat al negen jaar kampioen was, verloor met 5½ - 4½. Daarmee werd het Brabantse Eindhoven Nederlands kampioen.'

Motiefgroep Schaken

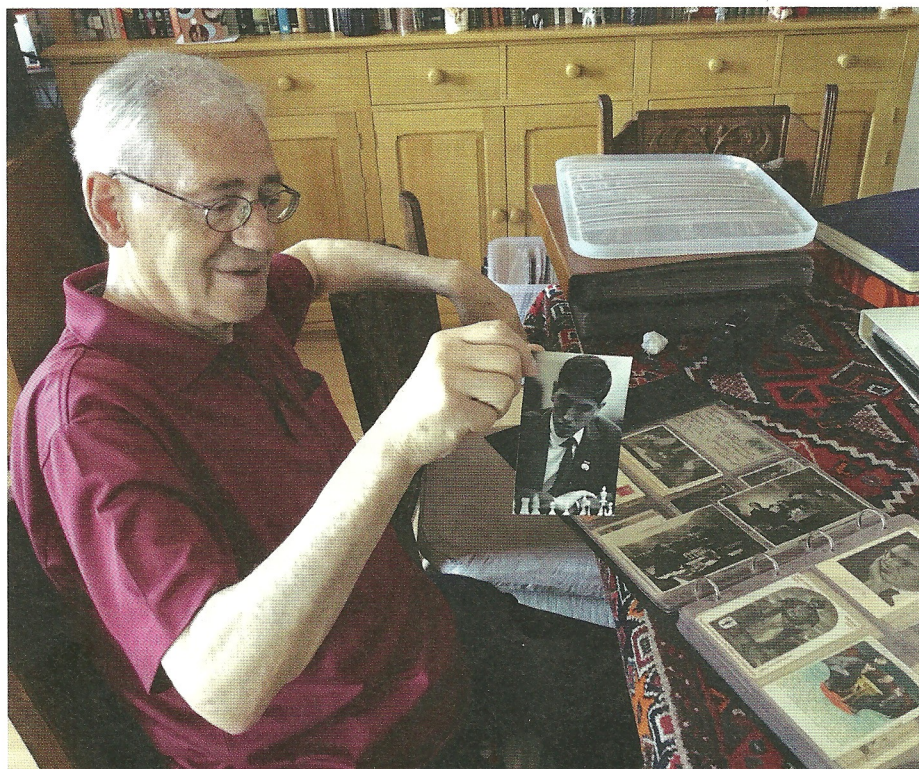
Couwenbergh: 'Als redacteur van het clubblad van SV Waalwijk begon ik de rubriek 'Schaken op Postzegels'. Er ontstond discussie over een Cubaanse postzegel uit 1966. Daarop was een stelling en de namen van de wereldkampioenen Capablanca en Lasker afgebeeld. Volgens mijn bron had Lasker die partij gewonnen, volgens clubgenoot Van Bladel, die een andere bron had, was dat Capablanca. Ik heb onze vraag toen naar Schakend Nederland gestuurd, waar Haije Kramer het uitzocht.'

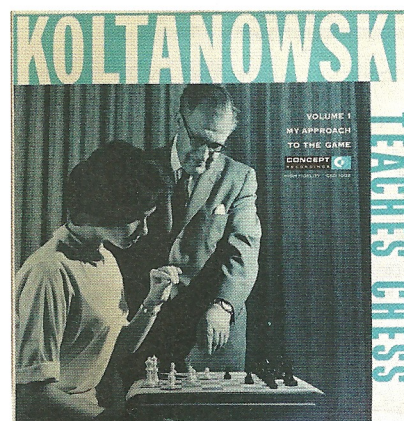
'Het bleek dat Capablanca en Lasker ter promotie van de WK-match een snelschaakpartij hadden gespeeld waarin een bijzondere stelling was voorgekomen', zegt Couwenbergh. 'Beide spelers grepen die stelling aan om een schaakprobleem "Mat in 3" te componeren. Dat stond dus op de postzegel. Sjoerd van Ketel, destijds secretaris van de Motiefgroep Schaken, las dit verhaal en had meteen in de gaten dat ik een potentieel lid van deze club voor verzamelaars was!'

'Een half jaar na de oprichting in 1984, werd ik lid. Later vervulde ik er tweemaal een bestuursfunctie, als secretaris en redacteur van "De Schaakkoerier". Ik ben ook lid van de internationale "Gemeinschaft der Schachmotivsammler" (GSM). Tijdens de Interpolis-toernooien begin jaren tachtig, had ik in Tilburg een expositie met schaakprentbriefkaarten. Dan maak je snel verzamelvrienden. Met een aantal heb ik nog regelmatig contact. We hebben er een internationale vriendenkring door opgebouwd.'

Viersteden toernooi

Couwenbergh: 'Eind jaren tachtig vond ik op een zogenaamde snuffelmarkt in De Veemarkt in Utrecht een bronzen plaquette. De handelaar in antieke spullen wist van het ding helemaal niets: vermoedelijk had hij niet eens in de gaten dat er een schaakpaard en toren op stonden. Na eerst te zijn doorgelopen, vroeg ik voor de aardigheid toch even wat dat ding zou moeten kosten. Ik liet niet merken dat het iets met schaken van

doen had, want dan wordt de prijs op een onaangename manier plots verhoogd. Na wat afdingen kon ik de plaquette in het houten kistje mee naar huis nemen.'

De plaquette, drie kilo zwaar, was aan de achterzijde gegraveerd. Het bleek de wissel-prijs van een Vierstedentoernooi ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van Schaakvereniging Spangen, in 1946. Rotterdam won het eerste toernooi, vóór Utrecht, Amsterdam en Den Haag. In 1950 is er een tweede toernooi georganiseerd door Den Haag – die het ook won. Wanneer het toernooi ter ziele is gegaan en hoe de prijs op een markt terecht kwam, is onbekend.

Couwenbergh: 'Ik vind dat dit unieke kunstwerk niet in het bezit moet zijn van een particulier, maar van de stad Rotterdam. Het gemeentebestuur stelde de prijs ooit ter beschikking. Hij is ontworpen door kunstenaar Han Rehm. Naast de schaakstukken en de Maastunnel, staan er drie nimfen op. De schaker herkent daarin natuurlijk Caïssa, die in drie fasen op sierlijke wijze van paard naar toren beweegt. Zo doe je dat als schaakgodin!'

Ströbeck en Auckland

Godfried Couwenbergh was tijdens zijn werkzame leven ambtenaar bij de Sector Financiën van de Gemeente Waalwijk. In 2001 ging hij na veertig overheidsdienstjaren met pensioen – zijn dienstjaar in

Suriname telde dubbel. Met zijn vrouw Truusje maakte hij vele reizen en zij zocht enthousiast mee naar schaakmotieven. Zo belandde ze zelfs op de voorkant van het jubileumboek uit 1992 van het Duitse schaakdorp Ströbeck. Couwenbergh maakte de foto van Truusje in schaakshirt vóór het stadsmuseum.

Hun mooiste vakantie was in Nieuw-Zeeland, waar ze in Auckland een replica zagen van kapitein Robert Falcon Scotts verblijfplaats tijdens zijn expeditie naar Antarctica. Truusje Couwenbergh: 'Daar stond een schaakspel. Godfried wilde er een foto van maken en probeerde daarvoor een stuk te verplaatsen. Maar dat bleek vastgelijmd! Kennelijk hadden ze slechte ervaringen met verzamelers.' Truusje geniet het meest van de kleding en sieraden met schaakmotieven en de beeldjes, borden en tegels. Lastiger vindt ze het, dat de logeerkamer opslagruimte is geworden. Een groot gedeelte van de collectie zit daar in plastic boxen.

Couwenbergh somt desgevraagd de items uit zijn verzameling op: 'postzegels, kaarten, schaakstempels, foto's, stereofoto's, eerstedagenvellen, cartoons, schaakmunten, schaaknoodgeld, telefoonkaarten, stereokaarten, ex-librissen, schaakboeken, schilderijen, prenten, speldjes, kunstvoorwerpen, strips, sigarenbandjes, filmfoto's, posters, vaantjes, lucifermerken, suikerzakjes, puzzels, curiosa, meer dan 100 schaak-

spellen, schaakklokken, autogrammen, reclame, krantenknipsels, muziek (LPs, EPs, singles, cassettes), tegels, beelden, borden, token, tabak, documenten, gedichten, kleding (o.a. t-shirts en stropdassen), patches, romans, biografieën en overige schaakliteratuur.'

Fischers handtekening

Alle voorwerpen hebben hun verhaal. Zo is er de Ansichtkaart van Fischer - tijdens de Schaakolympiade van Leipzig in 1960 - met op de achterkant zijn handtekening. 'Daar hebben liefhebbers wel duizend euro voor over.' Of de schaakprent uit 1698: 'Een van de eersten en van onschatbare waarde.' Of de grammofoonplaat van wereldkampioen Vassily Smyslov, die het toernooicomité van het Interpolis Schaaktoernooi met hem maakte en waarvoor hij weer zangles nam.

Na enkele uren en het tweede overheerlijke worstenbroodje – van een bakker die van Couwenbergh thuis schaakles krijgt - moest uw Schaakmagazine-reporter toch afscheid nemen, in het besef maar een klein gedeelte van de bijzondere verhalen te kunnen delen.

Meer informatie over de Motiefgroep Schaken is te vinden op:
www.euwe.nl